

DOI 10.31558/2519-2949.2025.4.19

УДК 327:339.92](477+478+479.22]:061.1ЄС)

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-9135-3800>

Сізокрилов М. В., Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

П'ЯТЕ ТА ШОСТЕ РОЗШИРЕННЯ ЄС: УРОКИ ДЛЯ КРАЇН АСОЦІЙОВАНОГО ТРІО

Протягом усього періоду взаємовідносин між державами Асоційованого тріо та Європейським Союзом існувало доволі багато проблемних питань, як у політичній площині, так і в економічній. Наявність цих перешкод не дозволяла Україні, Молдові та Грузії так само впевнено рухатись до набуття членства в ЄС, як це вдалося постсоціалістичним країнам Центральної та Східної Європи у 1990-ті та 2000-ні роки. Саме ці держави були основними в межах п'ятого і шостого розширення ЄС, що відбулися у 2004 та 2007 роках відповідно. Проте їхню історію євроінтеграційного поступу теж не можна назвати безболісною, оскільки на їхньому шляху до ЄС існувало достатньо багато перешкод, які було доволі складно вирішити. Саме наявність великої кількості проблемних питань, які цим державам необхідно було вирішити перед своїм приєднанням до складу Європейського Союзу, і була однією з головних причин достатньої тривалості за часом євроінтеграційного поступу країн Центральної та Східної Європи. Ці проблемні аспекти багато в чому були ідентичні тим, які, як в минулому, так і зараз, виникають на євроінтеграційному шляху держав Асоційованого тріо. У статті аналізується схожість викликів, що стояли на порядку денному країн Центральної та Східної Європи у 1990-ті та 2000-ні роки під час їхнього руху до членства в ЄС, та того, з якими проблемами стикаються Україна, Молдова і Грузія під час впровадження ними необхідних для вступу до ЄС реформ та рекомендацій від Європейської комісії. За результатами дослідження було визначено позитивний та негативний досвід історії європейської інтеграції постсоціалістичних держав з блоку п'ятого та шостого розширення Європейського Союзу для вироблення рекомендацій з метою прискорення євроінтеграційного поступу держав Асоційованого тріо та мінімізації проблемних питань на цьому шляху.

Ключові слова: Асоційоване тріо, Україна, Молдова, Грузія, ЄС, країни Центральної та Східної Європи, розширення ЄС на Схід, європейська інтеграція, реформи, п'яте та шосте розширення ЄС.

Постановка проблеми. Після початку повномасштабного військового вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році тематика європейської інтеграції нашої держави стала однією із основних на внутрішньополітичному та міжнародному порядку денному. Потенційний вступ до Європейського Союзу розглядається Україною, в першу чергу, в якості однієї зі складових майбутніх гарантій безпеки для недопущення повторного нападу Росії. Членство в ЄС також приваблює нашу державу і її громадянське суспільство можливими позитивними політичними та економічними перспективами, такими як покращення демократичних стандартів врядування всередині країни, посилення боротьби з корупцією, захист прав національних меншин, отримання можливостей для економічного зростання та післявоєнного відновлення.

Зі свого боку, Європейський Союз, за допомогою механізму прискорення євроінтеграційного шляху України після початку повномасштабної війни, надає нашій державі всебічну допомогу для боротьби з російською агресією. Такий сильний крок з боку ЄС та держав-членів Євросоюзу також може розглядатися як складова протистояння Європи російському імперіалізму. Враховуючи те, що з 2021 року шлях європейської інтеграції України є взаємопов'язаним із євроінтеграційними прагненнями Молдови та Грузії в межах формату Асоційованого тріо, ці дві держави також змогли значно прискорити свій євроінтеграційний поступ після повномасштабного вторгнення РФ в нашу країну.

Можливість отримання членства в ЄС розглядається Молдовою не тільки кризь призму отримання політичного та економічного зиску, але й в межах протидії гібридній агресії з боку РФ. Проте, ситуація щодо процесу європейської інтеграції Грузії в контексті зазначених подій в Україні не змогла

стати аналогічною тому, що відбулось у цей період в Молдові, хоча можливості для цього були. Отримавши певне прискорення свого євроінтеграційного поступу, ця держава не змогла розвинути цей успіх. Причиною цього було послідовне проведення грузинською владою політики зближення з Росією та впровадження курсу на демонтаж демократичної форми правління в цій державі. Такі дії прямо суперечили усім правилам та стандартам, за якими функціонує Євросоюз, саме тому такі дії Грузії змусили ЄС тимчасово призупинити євроінтеграційний поступ цієї держави.

Знаковою подією в історії Європейського Союзу стало п'яте розширення, яке відбулося 1 травня 2004 року, коли до його складу одночасно увійшло цілих 10 країн (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Литва, Латвія, Естонія, Словенія, Мальта та Кіпр), а також шосте розширення, 1 січня 2007 року, під час якого до нього приєдналися ще Румунія та Болгарія. Це призвело не лише до істотного збільшення території і кількості населення Європейського Союзу та появи у нього у нього великої кількості нових країн-сусідів на сході та півдні, а й вперше до нього вступили держави колишнього соцтабору, на яких розповсюджувалися Копенгагенські критерії і які повинні були істотно реформуватися аби набути членства в ЄС.

Країни Центральної та Східної Європи (ЦСЄ), що склали основу п'ятого та шостого розширення ЄС, мали перед собою в межах свого євроінтеграційного шляху такі ж самі виклики, які зараз постають перед державами Асоційованого тріо. Це, зокрема, питання модернізації державної служби та державних інституцій згідно з європейськими стандартами після десятиліть комуністичного правління, проведення непопулярних економічних реформ, що були б направлені на формування ринкової економіки, вирішення проблем із корупцією в державі, проведення серії політичних реформ, спрямованих на формування в країні демократичного політичного режиму із стійкою системою стримувань і противаг та незалежною судовою і правоохоронною системами.

Така схожість в тих питаннях, що потрібно було вирішити перед здобуттям членства в ЄС, в першу чергу, пов'язана зі спільним минулим, що пройшло в межах комуністичного авторитарного режиму та планової соціалістичної економіки. Деякі держави, такі як Польща та Чехія, змогли вирішити усі наявні на той час проблеми швидше та успішніше, ніж, наприклад, Болгарія, Румунія та Словаччина. Це було пов'язано із низкою факторів, таких як політична воля правлячого класу до проведення непопулярних економічних реформ, бажання тогочасної політичної еліти йти на проведення тих реформ, які б прямо суперечили їхнім інтересам тощо. Врахувавши позитивний та негативний досвід, що був здобутий державами Центральної та Східної Європи під час вирішення ними внутрішніх проблем задля досягнення мети членства в ЄС, держави Асоційованого тріо зможуть таким чином менш болісно та більш ефективно досягнути свого аналогічного прагнення.

Мета статті – проаналізувати досвід процесів європейської інтеграції країн Центральної і Східної Європи зі складу п'ятого та шостого розширення ЄС, охарактеризувати уроки для країн Асоційованого тріо з метою надання практичних рекомендацій для пришвидшення їхнього євроінтеграційного поступу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних науковців вивченням історії п'ятого та шостого розширення Європейського Союзу, тих внутрішніх реформ, які необхідно було провести державам Центральної і Східної Європи для того, щоб отримати членство в ЄС, особливостей та проблем, що виникали на євроінтеграційному шляху цих країн впродовж усього періоду проведення реформ та перемовин з Євросоюзом, займалися такі вчені як: Ю. Палагнюк, Н. Гнидюк, С. Федонюк, С. Толстов. Окремо українським науковцем О. Черномазом була досліджена тематика адаптації національного законодавства відповідно до законодавства ЄС, як одна з основних складових євроінтеграційних реформ.

Також вітчизняними дослідниками Д. Рогозіним і Т. Комаровою були проаналізовані особливості впровадження Чеською Республікою політичних та економічних реформ під час процесу її європейської інтеграції у 1990-ті та 2000-ні роки, ті політичні та економічні наслідки, що зазнала ця держава під час проведення зазначених реформ, а також виклик протидії вступу Чехії до Європейського Союзу з боку однієї з держав-членів та те, як він був подоланий.

Разом з тим, вітчизняним дослідником Д. Кузьм'яним був проаналізований вплив п'ятого та шостого розширення ЄС на загальну політичну ситуацію всередині як самого Євросоюзу, так і його держав-членів, а також і те, як змінилися механізми ухвалення рішень всередині ЄС після великої хвилі розширення на Схід в середині 2000-х років. Цей окремий аспект є доволі важливим наразі для України, Молдови та Грузії на їхньому євроінтеграційному шляху, оскільки це є саме тим чинником, який може як, з одного боку, пришвидшити процес європейської інтеграції якоїсь окремої країни з

формату Асоційованого тріо, так і навпаки сповільнити його.

Виклад основного матеріалу. Розпад СРСР та серія антикомуністичних революцій у 1989 року у державах Центральної та Східної Європи відновила демократичний політичний режим у цих країнах та сприяла самостійному виробленню ними основ їхньої внутрішньої та зовнішньої політики без необхідності із кимось погоджувати кожне своє рішення. Складна економічна ситуація в цих країнах, яка була викликана наслідками десятиліть функціонування планової соціалістичної економіки, стала головним фактором, який спонукав держави Центральної та Східної Європи активно прагнути отримати членство в ЄС.

Провідні європейські держави та керівництво європейських інституцій загалом не виступали проти нового масштабного розширення ЄС на постсоціалістичні країни Східної Європи. Навпаки тоді в ЄС була домінуючою думка про те, що нове велике розширення на Схід потрібно Євросоюзу для забезпечення політичної та економічної стабільності регіону Центральної та Східної Європи, розвитку там ринкової економіки та недопущення встановлення в цих державах нових авторитарних режимів. Додатковим чинником, який спонукав тодішніх європейських лідерів позитивно ставитися до нового розширення Євросоюзу на постсоціалістичні країни, було бажання таким чином домогтися посилення спільного ринку ЄС [11, с. 126].

Але все ж таки в цьому контексті існували деякі важливі моменти, які необхідно було вирішити, у підсумку, перед тим як розпочати новий етап доволі великого розширення, з яким ЄС на той час ще не стикався у своїй історії. Одним з таких питань була необхідність адаптації Євросоюзу та його інституційної структури до нового масштабного розширення на Схід. Саме з цієї причини у 1997 році було підписано Амстердамський договір, який посилював європейську єдність, забираючи деякі повноваження від національних держав та передаючи їх до наднаціональних структур ЄС [20].

Але, на думку Ю. Палагнюк, такий механізм реформування інституційної структури ЄС виявився не надто ефективним в межах підготовки до нового розширення блоку. Саме тому було ухвалено рішення про підписання у 2001 році Ніццького договору в якості розширення деяких положень Амстердамського договору [7]. В цьому новому договорі основний акцент щодо інституційної реформи перед новим розширенням ЄС приходився на такі питання, як визначення конкретного переліку сфер, де рішення приймаються кваліфікованою більшістю голосів, а не одностайним консенсусом [21]. Такий новий етап реформування внутрішнього механізму функціонування ЄС зсередини на той час допоміг зробити процес прийняття рішень більш швидким та гнучким.

На даний період часу з багатьма аналогічними проблемами стосовно ефективності нинішнього механізму прийняття рішень щодо нового розширення всередині ЄС стикаються також і держави Асоційованого тріо. Але поки що представниками керівних органів Євросоюзу та провідними державами-членами ЄС прийнято рішення не проводити нову інституційну реформу, яка б ще більше централізувала процес прийняття рішень в ЄС, забравши у національних держав ті механізми, за допомогою яких вони активно просувають свої національні інтереси шляхом блокування тих чи інших рішень на загальноєвропейському рівні, зокрема, і щодо нового розширення ЄС [1].

Причиною цього слугує не тільки небажання таких держав, як Угорщина, Словаччина та Італія, де при владі знаходяться націонал-популісти, яким не дуже подобається просування нової інституційної реформи ЄС, а й спротив з боку таких держав, як Польща, де при владі знаходяться проєвропейська коаліція на чолі з экс-головою Європейської ради Д. Туском. Небажання Польщі та багатьох інших держав, де при владі не перебувають євроскептично налаштовані політичні сили, погоджуватись на нову інституційну реформу ЄС пояснюється негативним ставленням до цього у суспільствах у цих державах, оскільки тематика ще більшої централізації повноважень всередині ЄС є дуже чутливою для більшості держав-членів Євросоюзу та їхніх громадян [19].

Але не тільки за рахунок внутрішніх дискусій всередині ЄС процес європейської інтеграції країн Центральної та Східної Європи проходив не так швидко, як вони б бажали. Проблема полягала також і в тому, що ці країни стикалися з певного роду внутрішніми проблемами під час проведення необхідних для вступу в ЄС реформ. Цей перелік необхідних внутрішніх політичних та економічних змін був затверджений на саміті ЄС у 1993 році у м. Копенгаген, він отримав назву Копенгагенські критерії [5; 6]. Це був ще один крок з боку Євросоюзу в межах підготовки до нового розширення на Схід, оскільки всередині блоку існувало розуміння наскільки важким і довгим буде процес адаптації і модернізації внутрішньої політичної та економічної ситуації в цих країнах відповідно до європейських норм [4, с. 278].

Головною причиною цього був той спадок, які ці держави отримали від свого соціалістичного

минулого. Додатковими чинниками, які теж робили цей процес не надто легким, слугували висока непопулярність серед громадян необхідних ринкових економічних реформ, метою яких була стабілізація економічної ситуації і, як наслідок, отримання можливості, у підсумку, просуватися на шляху до членства в ЄС [5]. Проведення непопулярних економічних заходів у деяких державах Центральної і Східної Європи, таких як, наприклад, Болгарія, Румунія та Угорщина, не проходило так швидко, як, наприклад, у Польщі та Чехії через небажання тогочасної політичної еліти йти на свідоме політичне самознищення шляхом впровадження дуже непопулярної економічної політики [2]. Також додатковим елементом, який призводив до гальмування реформ, був спротив системи, для якої ці зміни були надто невивідними.

Крім того, доволі часто, як, наприклад, у Польщі на початку 1990-х років, додатковим чинником, що може перешкоджати проведенню необхідних для стабілізації економічної ситуації ринкових реформ, може слугувати політична нестабільність в країні, причиною якого є надто фрагментований парламент, в рамках якого неможливо створити стабільно функціонуючу парламентську більшість та уряд. Україна стикалася зі схожим викликом протягом роботи Верховної Ради України VIII скликання, коли питання просування реформ у більшості випадків залежало від можливості уряду налагодити якісну комунікацію із депутатським корпусом.

Іноді в межах процесу європейської інтеграції трапляються випадки, коли навпаки економічна ситуація та якісь інші важливі теми, такі як, високий рівень корупції, можуть провокувати політичну нестабільність в державі та, як наслідок, якісь масштабні політичні зміни. І через це євроінтеграційний поступ країни може просуватися доволі обмежено. Така ситуація, наприклад, сталася у Болгарії в середині 1990-х років, коли популістська економічна політика уряду болгарських соціалістів на чолі з Ж. Віденовим спровокувала серйозну економічну кризу всередині держави. Внаслідок цієї кризи Болгарію охопили масштабні протести, результатом яких стала відставка соціалістичного уряду, проведення дострокових виборів, на яких перемогла правоцентристська опозиція, що була рішуче налаштована на проведення економічних реформ в країні. До початку проведення реформ новим урядом процес європейської інтеграції Болгарії був призупинений через нестабільні політичну та економічну ситуацію всередині країни [14].

Схожа нестабільна політична ситуація, що вплинула на євроінтеграційний поступ, трапилась у Молдові в 2014-2016 рр. внаслідок «викрадення мільярду» з банківської системи країни, що призвело до дестабілізації економічної ситуації в державі та спровокувало масштабні протести проти тогочасної молдовської влади, що була налаштована проєвропейські. Подальше захоплення влади в державі олігархом В. Плахотнюком та проведення його урядом курсу на згортання демократичних стандартів управління призвело до фактичного заморожування євроінтеграційного поступу Молдови до парламентських виборів 2019 року, після яких тогочасний фактичний керівник цієї держави не зміг втримати владу, а політична ситуація в цій державі поступово стабілізувалась [12].

Вагомим інструментом впливу з боку ЄС в таких ситуаціях є питання надання державам, що прагнуть отримати членство в Євросоюзі, фінансової допомоги. Вимоги до виділення цієї допомоги були зроблені більш жорсткими під час проведення перемовин з державами Центральної та Східної Європи у 1990-ті роки [4, с. 277]. Така зміна підходу з боку ЄС спонукала ці країни активніше прагнути проведення внутрішніх реформ, що були необхідні для просування їхнього процесу європейської інтеграції, оскільки питання отримання фінансової підтримки від Європейського Союзу були дуже важливі для східноєвропейських держав на той час.

Аналогічною стратегією ЄС наразі активно користується і щодо держав Асоційованого тріо, коли в цьому виникає потреба. Найбільшою жертвою такого підходу стала Грузія, оскільки правляча партія «Грузинська мрія» в останні роки впроваджує ту політику, яка прямо суперечить усім стандартам ЄС. Схожа ситуація сталася і під час 1990-х років у Словаччині, коли країною керував прем'єр-міністр В. Меч'яр, що активно вдавався до авторитарних методів управління і активно протидіяв проведенню політики захисту прав національних меншин [21]. Але попри суттєву різницю із ситуацією у Грузії Україна, зокрема, теж стикнулася з аналогічним викликом можливої втрати або суттєвого скорочення фінансової допомоги від ЄС після прийняття законопроекту, що фактично скасовував незалежність антикорупційних органів. В умовах війни цей виклик став вирішальним, що вплинув на кардинальну зміну позиції нашої держави та повного відновлення незалежності антикорупційної інфраструктури.

У деяких випадках питання надання фінансової допомоги використовується ЄС як стимул до внутрішньої стабільності в державі, яка активно прагне до членства в ЄС, але стикається із серією криз всередині. Молдова за часів першого терміну президентства М. Санду стикнулася із

економічною кризою внаслідок пандемії ковід-19 та війни в Україні, що спровокувало зростання популярності проросійських сил, які мали можливість перемогти на майбутніх виборах. Але виділення Євросоюзом фінансової підтримки цій державі змогло допомогти мінімізувати негативні наслідки кризи, таким чином стабілізувавши і політичну ситуацію всередині держави, оскільки популярність М. Санду, її партії та ідеї членства в ЄС знову почали відновлюватись [3].

Економічна криза в державі, під час якої при владі знаходяться проєвропейські сили, або проведення проєвропейським урядом всередині країни курсу на непопулярні реформи для стабілізації фінансово-економічної ситуації, може призвести до падіння підтримки ідеї вступу до ЄС серед громадян, або до зростання популярності євроскептичних сил. Така ситуація, на думку, Д. Рогозіна та Т. Комарової сталася у 1990-ті роки у Чехії, коли рівень підтримки членства в ЄС впав з 50 % до 39 % внаслідок незадовільного на той час стану в економіці та постійного послідовного проведення урядом В. Клауса неоліберальних реформ, що були вкрай непопулярні серед населення [9, с. 26-27]. Такий стан подій призвів до поразки партії тогочасного прем'єра на парламентських виборах 1998 року та зростання популярності антиєвропейських комуністів та ультраправих.

З метою недопущення виникнення в суспільстві внаслідок таких подій відкрито антиєвропейських настроїв, дуже важливою залишається стратегія комунікації влади з громадянами. Під час економічної кризи 2014-2015 рр. в Україні та проведення урядом А. Яценюка жорстких економічних реформ для стабілізації ситуації наша держава стикалася зі схожою загрозою. Саме тому у 2015 році тогочасним очільником уряду України була запущена програма на телебаченні під назвою «Десять хвилин з прем'єр-міністром», під час якої А. Яценюк намагався пояснити зміст тих реформ, що проводив його уряд, і прагнув домогтися стабілізації суспільно-політичних настроїв всередині країни шляхом переконування суспільства у необхідності і безповоротності таких непопулярних заходів [8].

Разом з тим, необхідно зауважити, що в якості основних вимог до держав, що прагнуть стати частиною ЄС, окрім наявності внутрішньої політичної та економічної стабільності, висувається також і необхідність адаптації національного законодавства до права ЄС [6]. Практична імплементація цього процесу на досвіді держав ЦСЄ займала декілька років та була наступним етапом після досягнення економічної та політичної стабілізації всередині країн. Причиною цього слугує те, що адаптація національного законодавства до спільного правового доробку Євросоюзу вимагає злагодженої співпраці державних інститутів та гілок влади, тому проведення цього процесу в умовах відсутності політичної єдності та наявності кризових явищ в економіці, по перше, не може виявитися ефективним, по друге, є доволі довготривалим процесом без гарантії отримання необхідної позитивної відповіді в цьому контексті з боку Європейської комісії (ЄК) [2; 13].

Але, на жаль, на євроінтеграційному шляху як деяких держав Центральної та Східної Європи у 1990-ті та 2000-ні роки, так і деяких країн зі складу Асоційованого тріо, існують не тільки внутрішні фактори, що гальмують євроінтеграційний поступ. Додатково до цього є ще й протидія з боку деяких держав-членів ЄС, які з тих чи інших причин не бажають приєднання до ЄС якоїсь конкретної держави. Саме так, як зараз угорський прем'єр В. Орбан постійно підіймає тему захисту прав угорської меншини в Україні, як умову її подальшого вступу до ЄС, так само Австрія у 1990-ті роки та на початку 2000-х років постійно блокувала євроінтеграційний поступ Чехії через будівництво нею АЕС біля свого кордону. Особливо ця тема набула загострення під час домінування в австрійському парламенті ультраправої Австрійської партії свободи після виборів 1999 року [9, с. 27].

Однак, зрештою цим двом державам вдалося прийти до компромісу та, як наслідок, австрійське вето на вступ Чехії до ЄС було знято, навіть незважаючи на безкомпромісну позицію АПС, яка на той час була однією зі складових частин австрійського уряду [9, с. 27]. Схожого варіанту зараз у відносинах з Угорщиною прагне й Україна, але наразі такого результату не вдається досягнути через небажання В. Орбана йти на поступки. Така жорстка позиція угорського прем'єра пояснюється необхідністю зберегти власний рейтинг за рахунок цієї теми, оскільки у 2026 році в Угорщині будуть проводитися чергові парламентські вибори, на яких вперше за 16 років партія В. Орбана може втратити владу через внутрішні проблеми та ізоляцію Угорщини всередині ЄС.

На даний період часу держави Асоційованого тріо розпочали процедуру приєднання до Європейського Союзу, в межах якого Європейська комісія щороку восени публікує свій звіт з оцінкою досягнень кожної з країн окремо. Метою цього звіту є, з одного боку, виокремлення конкретних успіхів, а з іншого, також і проблем, які мають Україна, Молдова та Грузія в рамках свого євроінтеграційного поступу. За даними цього річного звіту Єврокомісії, що був опублікований 4

листопада 2025 року, блок країн Асоційованого тріо розділився на дві групи [15; 16; 17].

До першої групи належать Україна та Молдова, як ті країни, що досягли значних успіхів на своєму євроінтеграційному шляху за ці декілька років після отримання статусу кандидата на членство в ЄС. Однак, за рахунок значної кількості корупційних скандалів у нашій державі, великого скандалу щодо позбавлення незалежності НАБУ і САП, наявності проблем з впровадженням судової реформи, недостатньою боротьбою з корупцією, Україна опинилась у загальному рейтингу кандидатів на вступ до ЄС не на одному рівні з Молдовою, а на одне місце позаду неї [16; 17].

Але, не дивлячись на наявність багатьох проблем, нашій державі все ж таки вдалося отримати гарну оцінку у щорічному звіті Європейської комісії, в першу чергу, завдяки процесу скринінгу національного законодавства. Цей початковий етап адаптації національного законодавства до права ЄС є надзвичайно важким та тривалим для кожної держави, що прагне приєднатися до ЄС, але Україна змогла ефективно пройти через цей процес у достатньо короткі терміни [17].

Друга група зі складу країн Асоційованого тріо, що сформувалась за результатами звіту Європейської комісії 2025 року, складається тільки з Грузії. Ця держава зайняла останнє місце в рейтингу кандидатів на вступ до ЄС, отримавши у більшості випадків від Єврокомісії позначки «відкат реформ». За даними цього звіту ЄК, «Грузія зазнала серйозного демократичного відступу, зі швидким руйнуванням верховенства права та серйозним обмеженням основних прав» [15]. На думку Європейської комісії, державні інституції, що призначені для підтримки верховенства права в Грузії, були використані для задоволення партійних інтересів [15].

За результатами щорічного звіту ЄК, Грузія фактично визнана тією державою, євроінтеграційний поступ якої є тимчасово замороженим через антидемократичний відкат у цій державі. З іншого боку, Україна та Молдова отримали значний стимул від Єврокомісії і надалі просуватися на своєму шляху до вступу до ЄС із впровадженням необхідних для цього реформ. Основна увага наразі в цьому контексті приділяється, по-перше, тематиці адаптації національного законодавства до спільного правового доробку ЄС, по-друге, проведенню політичних реформ, таких як боротьба з корупцією, забезпечення демократичних стандартів врядування тощо.

Висновки. Прагнення країн Асоційованого тріо отримати членство в Європейському Союзі було викликано певними факторами, які свого часу, так само спонукали посткомуністичні держави Центральної та Східної Європи розпочати їхній євроінтеграційний поступ, який тривав майже 15 років, а у деяких держав навіть і більше, але, у підсумку, завершився успіхом. Ці фактори включають в себе бажання як політичних еліт, так і суспільства сформувати в країні стабільну правову державу та демократичний політичний режим, прагнення отримати фінансову допомогу та іноземні інвестиції з метою покращення рівня життя населення та зростання економіки після багатьох років господарського застою, що був викликаний наслідками комуністичного періоду та деякими іншими чинниками. Як, наприклад, в українському варіанті цим додатковим чинником була спочатку російська анексія Криму та її військова агресія на Донбасі, що розпочалася у 2014 року, а вже потім, з лютого 2022 року, повномасштабне військове вторгнення Росії в Україну.

Іншими факторами, які можуть спонукати держави до прагнення отримати членство в ЄС, є бажання правлячого класу отримати підтримку з боку суспільства шляхом нейтралізації тих явищ, які викликають незадоволення з боку більшості громадян. Таке невдоволення, наприклад, може бути пов'язане з високим рівнем корупції в державі та наявною кланово-олігархічною системою, що є також і тим чинником, який негативно впливає на політичну та економічну ситуацію як всередині країни, так і на імідж цієї держави за її межами. Ще однією причиною в цьому контексті може бути бажання громадськості та політичних лідерів посилити вплив власної держави на міжнародній арені шляхом приєднання до складу поважної міжнародної організації, одночасно, таким чином, гарантуючи їй безпеку на фоні посиленого зростання нестабільності у світі, пов'язаної з появою нових викликів міжнародній безпеці.

Успішний досвід процесу європейської інтеграції посткомуністичних держав Центральної та Східної Європи демонструє країнам Асоційованого тріо практичний приклад того, що, з одного боку, є ті чинники, які сприяють отриманню бажаного результату, а з іншого, - ті, через які євроінтеграційний поступ України, Молдови та Грузії може проходити не так швидко і безперешкодно, як того прагнуть ці три держави. Зокрема, у політичній сфері тими факторами, що однозначно можуть сприяти просуванню країн Асоційованого тріо шляхом європейської інтеграції, можуть бути: проведення політики загальної демократизації суспільно-політичного життя та модернізації державних інститутів, децентралізації влади, судової реформи, забезпечення

незалежності правоохоронних структур та ЗМІ, боротьби з корупцією, а також захисту прав національних меншин.

Додатковими факторами в економічній площині, що можуть сприяти успішному проходженню Україною, Молдовою і Грузією свого євроінтеграційного шляху, є забезпечення стабільного функціонування ринкової економіки шляхом остаточного завершення економічних реформ, забезпечення макрофінансової та макроекономічної стабільності всередині держави шляхом проведення відповідної економічної політики, яка може виявитися досить непопулярною серед населення, але вона є одним з важливих елементів для забезпечення виконання необхідного внутрішнього порядку денного для європейської інтеграції.

Ще однією внутрішньою реформою, що є важливою для реалізації в межах євроінтеграційних реформ, є адаптація національного законодавства до права Євросоюзу, імплементація якої займає достатньо багато часу і в багатьох випадках може супроводжуватися додатковими проблемами. Також важливою в цьому контексті є активна комунікація влади з суспільством під час проведення непопулярних реформ. Саме безпосередня взаємодія уряду з громадянським суспільством через інформаційний простір є важливою складовою збереження суспільством підтримки ідеї вступу до ЄС.

Але, на жаль, гарантія успіху не є стовідсотковою навіть у разі виконання усіх необхідних для цього внутрішніх євроінтеграційних реформ згідно з Копенгагенськими критеріями, Угодою про асоціацію з ЄС та відповідними рекомендаціями від Європейської комісії. Доволі багато чого залежить і від геополітичної ситуації навколо тієї держави, що прагне вступити до Євросоюзу. На прикладі України на даний період часу такими факторами можуть бути повномасштабна війна, яка триває в державі, та постійні перешкоди, які ініціює на євроінтеграційному шляху нашої країни нинішній прем'єр-міністр Угорщини В. Орбан через своє відкрите небажання бачити Україну у складі ЄС. Можна констатувати, що така ситуація навколо євроінтеграційного поступу України є унікальною, в тому контексті, що жодна інша держава зі складу п'ятого та шостого розширення ЄС не стикалися з такими вагомими чинниками, що не залежать від самої країни, а виключно від міжнародної ситуації навколо неї.

Також ті методи гібридної війни з боку Росії, які в останні роки спрямовані проти європейського шляху Молдови та на те, щоб повністю підпорядкувати цю державу проросійським силам, зупинивши її євроінтеграційний поступ, не мали нічого схожого з історією євроінтеграційного шляху жодної держави з пакетів п'ятого або шостого розширення ЄС.

З іншого боку, та ситуація, що склалася наразі навколо процесу європейської інтеграції Грузії, має багато спільного із тим, що відбувалось у 1990-ті роки у Словаччині. Схожість полягає в тому, що в обох випадках єдиною причиною заморожування руху цих держав на шляху до членства в ЄС стала внутрішня політика, що була направлена на згортання принципів демократичного врядування і проведення авторизації політичного режиму.

Бібліографічний список:

1. Булана О. Виклик не лише для України: чому політика розширення ЄС вимагає реформування. *Європейська правда*. 16 червня 2025. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2025/06/16/7213548/>.
2. Гнидюк Н. А., Федюк С. В. Розширення Європейського Союзу та досвід реформ країн ЦСЄ у контексті приєднання до ЄС: навчальний посібник / за заг. ред. М. Бойцуна, І. Грицяка, Я. Мудрого, О. Рудіка, Л. Прокопенка, В. Стрельцова. Київ: Видавництво «Мілленіум», 2009. 354 с.
3. Клімов Р. Геть від ЄС: якими будуть наслідки для Молдови у разі розвороту в бік Росії. *Європейська правда*. 26 вересня 2025. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/09/26/7221083/>.
4. Кузьмін Д. Вплив політики розширення на процеси розбудови механізмів прийняття рішень у керівних органах ЄС: інституційні виміри. Глобальні, регіональні та локальні чинники формування сучасної системи міжнародних відносин : монографія / авт. кол.: І. Коваль, О. Брусилівська, М. Покась [та ін.] ; за заг. ред. І. М. Ковалю, О. І. Брусилівської. Одеса: Астропринт, 2023. Розд. 6. С. 272–326.
5. Палагнюк Ю. В. Механізми інтеграції держав Центральної та Східної Європи у Європейський Союз. *Державне управління і місцеве самоврядування*. 2013. № 4 (19). С. 115–123.
6. Палагнюк Ю. В. Основні інструменти розширення Європейського Союзу на Схід. *Ефективність державного управління*. 2013. № 37. С. 189–196.
7. Палагнюк Ю. В. Процес інтеграції на європейському континенті: теоретичні та історичні аспекти. *Демократичне врядування*. 2013. № 12. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/feb/26808/palagnjuk.pdf>
8. Про що говорив Яценюк під час «10 хвилин з прем'єр-міністром». *24 канал*. 3 січня 2016. URL: https://24tv.ua/pro_shho_govoriv_yatsenyuk_pid_chas_10_hvilin_z_premyermministrom_n645654

9. Рогозін Д. А., Комарова Т. В. Особливості процесу європейської інтеграції Чеської Республіки. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 11/3. С. 25-28.
10. Сидоренко С. На межі перевероту: що відбувається у Молдові та що це означає для України. *Європейська правда*. 9 червня 2019. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2019/06/9/7097111/>.
11. Толстов С. В. Процеси розширення ЄС в історичній ретроспективі. *Європейські історичні студії*. 2015. № 2. С. 118-136.
12. Чому криза в Молдові може навчити Євросоюз? *Радіо Свобода*. 23 листопада 2015. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27382488.html>.
13. Чорномаз О.Б. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства ЄС. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2016. № 3. С. 245–248.
14. Bulgaria Marks 20 Years since Violent Anti-Govt Riots, Civil Unrest. *Novinite.com*. 2017, January 10. URL: <https://www.novinite.com/articles/178265/Bulgaria+Marks+20+Years+since+Violent+Anti-Govt+Riots%2C+Civil+Unrest>.
15. Commission Staff working document «Georgia 2025 Report» accompanying the document «Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of regions, 2025 Communication on EU enlargement policy». European Commission. 2025, 4 November. P. 89. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/b3089ad4-26be-4c6a-84cc-b9d680fe0a48_en?filename=georgia-report-2025.pdf.
16. Commission Staff working document «Republic of Moldova 2025 Report» accompanying the document «Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of regions, 2025 Communication on EU enlargement policy». European Commission. 2025, 4 November. P. 108. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/23fa6af0-89b3-4532-a3d9-d1638727d14c_en?filename=moldova-report-2025.pdf.
17. Commission Staff working document «Ukraine 2025 Report» accompanying the document «Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of regions, 2025 Communication on EU enlargement policy». European Commission. 2025, 4 November. P. 110. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/EU-enlargement-.pdf>.
18. Gabrizova Z. Slovakia works through its authoritarian past. *Euractiv*. 2017, April 6. URL: <https://www.euractiv.com/news/slovakia-works-through-its-authoritarian-past/>.
19. Rajca K. Poland external relations briefing: Changes in Poland's European policy, continued support for Ukraine. *China-CEE Institute*. 2023. Vol. 68, № 4. 9 P. URL: https://china-cee.eu/wp-content/uploads/2024/01/2023er12_Poland.pdf.
20. Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and related acts. *Official Journal*. 1997, 10 November. URL: <http://eurlex.europa.eu/en/treaties/dat/11997D/htm/11997D.html>.
21. Treaty of Nice amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Communities and certain related acts. *Official Journal*. 2001, 10 March. P. 80. URL: <http://eurlex.europa.eu/en/treaties/dat/12001C/htm/12001C.html>.

Referenses:

1. Bulana O. (2025). Vyklyk ne lyshe dlia Ukrainy: chomu polityka rozshyrennia YeS vymahaie reformuvannia. *Yevropeiska pravda*. 16 chervnia. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2025/06/16/7213548/>. [in Ukrainian].
2. Hnydiuk N. A., Fedoniuk S. V. (2009). Rozshyrennia Yevropeiskoho Soiuzu ta dosvid reform krain TsSIE u konteksti pryiednannia do YeS: navchalnyi posibnyk / za zah. red. M. Boitsuna, I. Hrytsiaka, Ya. Mudroho, O. Rudika, L. Prokopenka, V. Streltsova. Kyiv: Vydavnytstvo «Millenium». 354 s. [in Ukrainian].
3. Klimov R. (2025). Het vid YeS: yakymy budut naslidky dlia Moldovy u razi rozvorotu v bik Rosii. *Yevropeiska pravda*. 26 veresnia. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/09/26/7221083/>. [in Ukrainian].
4. Kuzmin D. (2023). Vplyv polityky rozshyrennia na protsesy rozbudovy mekhanizmiv pryiniattia rishen u kerivnykh orhanakh YeS: instytutsiini vymiry. Hlobalni, rehionalni ta lokalni chynnyky formuvannia suchasnoi systemy mizhnarodnykh vidnosyn : monohrafiia / avt. kol.: I. Koval, O. Brusylovska, M. Pokas [ta in.]; za zah. red. I. M. Kovalia, O. I. Brusylovska. Odesa: Astroprint,. Rozd. 6. S. 272–326. [in Ukrainian].
5. Palahniuk Yu. V. (2013). Mekhanizmy intehratsii derzhav Tsentralnoi ta Skhidnoi Yevropy u Yevropeyskyi Soiuz. *Derzhavne upravlinnia i mistseve samovriaduvannia*. № 4 (19). С. 115–123. [in Ukrainian].
6. Palahniuk Yu. V. (2013). Osnovni instrumenty rozshyrennia Yevropeiskoho Soiuzu na Skhid. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*. № 37. S. 189–196. [in Ukrainian].
7. Palahniuk Yu. V. (2013). ProtSES intehratsii na yevropeiskomu kontynenti: teoretychni ta istorychni aspekty. *Demokratychnе vriaduvannia*. № 12. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/feb/26808/palagnjuk.pdf> [in Ukrainian].
8. Pro shcho hovoryv Yatseniuk pid chas «10 khvylyn z premier-ministrom» (2016). 24 kanal.

- 3 sichnia. URL: https://24tv.ua/pro_shho_govoriv_yatsenyuk_pid_chas_10_hvilin_z_premyermministrom_n645654. [in Ukrainian].
9. Rohozin D. A., Komarova T. V. (2021). Osoblyvosti protsesu yevropeiskoi intehratsii Cheskoj Respubliky. *Ekonomika. Finansy. Pravo*. № 11/3. S. 25-28. [in Ukrainian].
10. Sydorenko S. (2019). Na mezhi perevorotu: shcho vidbuvaietsia u Moldovi ta shcho tse oznachaie dlia Ukrainy. *Yevropeiska pravda*. 9 chervnia URL: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2019/06/9/7097111/>. [in Ukrainian].
11. Tolstov S. V. (2015). Protsesty rozshyrennia YeS v istorychnii retrospektyvi. *Yevropeiski istorychni studii*. № 2. S. 118-136. [in Ukrainian].
12. Chomu kryza v Moldovi mozhe navchyty Yevrosoiuz? (2015). *Radio Svoboda*. 23 lystopada. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27382488.html>. [in Ukrainian].
13. Chornomaz O.B. (2016). Problemy adaptatsii zakonodavstva Ukrainy do zakonodavstva YeS. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriiia yurydychna*. № 3. S. 245-248. [in Ukrainian].
14. Bulgaria Marks 20 Years since Violent Anti-Govt Riots, Civil Unrest (2017). *Novinite.com*. January 10. URL: <https://www.novinite.com/articles/178265/Bulgaria+Marks+20+Years+since+Violent+Anti-Govt+Riots%2C+Civil+Unrest>.
15. Commission Staff working document «Georgia 2025 Report» accompanying the document «Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of regions, 2025 Communication on EU enlargement policy» (2025). *European Commission*., 4 November. P. 89. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/b3089ad4-26be-4c6a-84cc-b9d680fe0a48_en?filename=georgia-report-2025.pdf.
16. Commission Staff working document «Republic of Moldova 2025 Report» accompanying the document «Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of regions, 2025 Communication on EU enlargement policy» (2025). *European Commission*. 4 November. P. 108. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/23fa6af0-89b3-4532-a3d9-d1638727d14c_en?filename=moldova-report-2025.pdf.
17. Commission Staff working document «Ukraine 2025 Report» accompanying the document «Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of regions, 2025 Communication on EU enlargement policy» (2025). *European Commission*. 4 November. P. 110. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/EU-enlargement-.pdf>.
18. Gabrizova Z. (2017). Slovakia works through its authoritarian past. *Euractiv*. April 6. URL: <https://www.euractiv.com/news/slovakia-works-through-its-authoritarian-past/>.
19. Rajca K. (2023). Poland external relations briefing: Changes in Poland's European policy, continued support for Ukraine/ *China-CEE Institute*. Vol. 68, № 4. 9 P. URL: https://china-cee.eu/wp-content/uploads/2024/01/2023er12_Poland.pdf.
20. Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and related acts (1997). *Official Journal*. 10 November. URL: <http://eurlex.europa.eu/en/treaties/dat/11997D/htm/11997D.html>.
21. Treaty of Nice amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Communities and certain related acts (2001). *Official Journal*. 10 March. P. 80. URL: <http://eurlex.europa.eu/en/treaties/dat/12001C/htm/12001C.html>.

Sizokrylov M. The Fifth and Sixth enlargement of the EU: lessons for the Associated Trio countries

Throughout the entire period of relations between the countries of the Associated Trio and the European Union, there were quite a few problematic issues, both in the political and economic spheres. The presence of these obstacles did not allow Ukraine, Moldova and Georgia to move as confidently towards EU accession as the post-socialist countries of Central and Eastern Europe did in the 1990s and 2000s. These states were the main ones within the framework of the fifth and sixth enlargements of the EU, which took place in 2004 and 2007, respectively. However, their history of European integration progress cannot be called painless either, since there were quite a lot of obstacles on their way to the EU that were quite difficult to resolve. It was the presence of a large number of problematic issues that these states needed to resolve before joining the European Union that was one of the main reasons for the long-term progress of the European integration progress of the countries of Central and Eastern Europe. These problematic aspects were largely identical to those that, both in the past and now, arise on the European integration path of the Associated Trio states. The article analyzes the similarities of the challenges that were on the agenda of the countries of Central and Eastern Europe in the 1990s and 2000s during their movement towards EU membership, and the problems that Ukraine, Moldova and Georgia face when implementing the reforms and recommendations from the European Commission necessary for EU accession. The results of the study identified positive and negative experiences in the history of European

integration of post-socialist states from the bloc of the fifth and sixth EU enlargements in order to develop recommendations to accelerate the European integration progress of the Associated Trio states and minimize problematic issues along the way.

Keywords: *Associated Trio, Ukraine, Moldova, Georgia, EU, Central and Eastern European countries, EU enlargement to the East, European integration, reforms, fifth and sixth EU enlargements.*